

TÜRK DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI VE İÇ HUKUK ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Some Considerations On The Legal Basis Of Delimitation Of Turkish Maritime Jurisdictions And National Law

Doç. Dr. İsmail DEMİR *

Özet: Deniz yetki alanları, iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeden oluşmaktadır. Devletler, deniz yetki alanlarında egemenlik dâhil sair hakları ve yetkileri kullanırlar. Kıyı devletlerinin denizlerden azami ölçüde yararlanmaya ihtiyaç duymaları, ister istemez deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorununu doğurmaktadır. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (“BMDHS”), deniz alanlarının belirlenmesini ve kaynaklarının kullanımını bütün yönleriyle ele alan ilk metindir. Sözleşme, yürürlükteki birçok örf ve adet kuralını yazılı hâle getirmiştir. Türkiye, bu Sözleşme’ye taraf olmamıştır.

Türkiye, taraf olmasa da BMDHS’de tanımlanan iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramları, büyük ölçüde Türk hukuku açısından da kabul edilebilirdir. Bu kavramlar, esasen örf ve adet hukuku olarak doğmuştur. Türk hukukunda 2674

Abstract: Maritime jurisdictions are composed of internal waters, territorial sea, contiguous zone, continental shelf and exclusive economic zone. States may exercise various rights and powers including sovereignty in maritime jurisdictions. That the coastal states maximally need to exploit seas necessarily bring about the delimitation issue of maritime areas. United Nations Convention on the Law of Sea, 1982 (“UNCLOS”) is the first instrument dealing with the delimitation of maritime areas and exploitation of marine resources at all points. The Convention has codified a lot of customary rules in force. Turkey hasn’t become party it. In spite of the fact that Turkey isn’t a state party, the internal waters, territorial sea, contiguous zone, continental shelf and exclusive economic zone concepts that has been defined in UNCLOS is also substantially acceptable from the

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
idemir@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5065-8850
Makale Geliş Tarihi:30.10.2020, Makale Kabul Tarihi: 17.11.2020

sayılı Karasuları Kanunu hariç deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin müstakil bir kanun bulunmamaktadır. Bu sebeple, Türkiye, uluslararası örf ve adet kurallarına dayanarak deniz yetki alanlarını belirleyebilir. Nitekim, Türkiye, Karadeniz ve Akdeniz’de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Çalışmamızda, Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesini düzenleyen müstakil bir kanunun denizlerdeki hak ve menfaatlerimizin korunmasına büyük katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deniz yetki alanları, deniz alanlarının sınırlandırılması, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Türk deniz yetki alanları, deniz yetki alanları kanunu.

point of Turkish law. Those concepts fundamentally arose as customary law. In Turkish law, there isn't any separate act regarding delimitation of maritime jurisdictions, excluding Territorial Waters Act, No. 2674. Therefore, Turkey may delimitate the marine jurisdictions according to international customary rules. Thus, Turkey has declared its own continental shelf and exclusive economic zone in Black Sea and Mediterranean Sea. In my working, it is determined that any separate act regulating delimitation of Turkish maritime jurisdictions would considerably contribute to preservation of our rights and benefits in seas.

Keywords: Maritime jurisdictions, delimitation of maritime areas, United Nations Convention on the Law of Sea, 1982, Turkish maritime jurisdictions, act on maritime jurisdictions

Giriş

Deniz yetki alanları, devletlerin egemenlik dâhil üzerlerinde sair hakları ve yetkileri kullandıkları deniz alanlarıdır. Deniz yetki alanları; iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeyi ifade etmektedir. Devletlerin iç sular ve karasularındaki egemenlikleri, uluslararası hukuktan gelen bazı sınırlandırmalar hariç tamdır. Buna karşılık, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede sınırlıdır. Bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede sınırlı egemenlik yetkilerinin dışında bazı haklar ve yetkiler de kullanılabilir.

Kıyı devletleri, denizlerden azami ölçüde yararlanmak isterler. Deniz yoluyla taşıma, diğer taşıma türlerine göre daha ekonomik ve kolaydır. Ayrıca, denizlerdeki canlı ve cansız doğal kaynakların işletilmesi yoluyla ülkelerin refah seviyesi yükselir. Bu sebeplerle kıyı devletleri, deniz alanlarının sınırlarını mümkün olduğunca geniş tutmayı arzu ederler. XX. yüzyılın başlarından itibaren bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte dünya nüfusunun hızla artmaya başlaması, enerjiye ve denizdeki doğal kaynakların işletilmesine olan ihtiyacı artırmıştır. Denizlerdeki doğal kaynaklardan elde edilen ürünlerin ve enerjinin büyük miktarlarda tüm dünyaya düşük maliyetle taşınması, deniz yoluyla mümkün olmaktadır.

Denizlerden azami yararlanma ihtiyacı, ister istemez deniz yetki alanlarının tespiti ve sınırlandırılması sorununu beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda devletlerin belirli yetkilere sahip oldukları iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi kavramların içeriklerinin ortaya konulması gerekmiştir. İlk olarak Milletler Cemiyeti önderliğinde 1930 yılında La Haye’de toplanan bir konferansta deniz hukukuna dair birçok mesele ele alınmıştır. Bu konferansta karasularında seyrüsefer serbestliği, kıyı devletinin hakları, esas çizgi, zararsız geçiş ve bitişik bölge konularında bir anlaşmaya varılmış olmasına rağmen, karasularının genişliği konusunda görüş birliğine varılamadığından bir uluslararası sözleşmeye ulaşılamamıştır.¹

Amerika Birleşik Devletleri (“ABD”) Başkanı Truman’ın 1945 yılındaki bir bildiriyle “kıta sahanlığı” kavramı deniz hukukuna girmiş ve kısa sürede yaygın bir şekilde uygulama bulmuştur.² Bu kavramla birlikte bir örf ve adet hukuku olarak münhasır ekonomik bölge kavramı ortaya çıkmıştır. 1958’de Cenevre’de toplanan Birleşmiş Milletler Birinci Deniz Hukuku Konferansı’nda Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi, Açık Deniz Sözleşmesi, Kıta Sahanlığı Sözleşmesi, Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunmasına İlişkin Sözleşme ile

¹ Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, 7. Baskı, s. 291.

² Pazarıcı, Hüseyin, “Kıta Sahanlığı Kavramı ve Ege Kıta Sahanlığı Sorunu”, Prof. Aziz Köklü’ye Armağan, Ankara, 1984, s. 397 – 398.

Uyuşmazlıkların Zorunlu Çözümüne İlişkin İhtiyari Protokol kabul edilmiştir. Türkiye, bu sözleşmelerin hiçbirine taraf olmamıştır.

Birinci Deniz Hukuku Konferansı'nda karasularının genişliği ve balıkçılığa dair bazı konular üzerinde uzlaşmaya varılamaması üzerine 1960 yılında Birleşmiş Milletler İkinci Deniz Hukuku Konferansı düzenlenmiştir. Ancak, herhangi bir anlaşmaya varılamaması sebebiyle konferans dağılmıştır.

Bu kez yine Birleşmiş Milletler önderliğinde 1973 ilâ 1982 yılları arasında Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferans, başarıyla sonuçlandırılmış, Jamaika'nın başkenti Montego Bay'da yapılan tören niteliğindeki son toplantıda 10 Aralık 1982 tarihinde Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ("BMDHS") imzalanmıştır. BMDHS, 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³ Türkiye, BMDHS'nin nihai senedini ne imzalamış, ne de Sözleşme'yi onaylamıştır. BMDHS, deniz alanlarının ve kaynaklarının kullanımını bütün yönleriyle ele alan ilk metindir. Sözleşmeyle yürürlükteki örf ve adet kurallarının bazıları yazılı hâle getirilmiştir. Sözleşme, sadece deniz hukukunu kodifiye etmekle kalmamış, aynı zamanda münhasır ekonomik bölge, uluslararası deniz yatağı ve insanlığın ortak mirası gibi yeni birçok kavram ve ilkelerle bu alanı zenginleştirmiştir.⁴ Sözleşme'ye bugün itibarıyla 168 devlet taraf olmuştur.⁵

Deniz yetki alanlarının ne şekilde sınırlandırılacağı ve bu alanlarda kullanılacak hak ve yetkilerin nelerden ibaret olduğu uluslararası hukuka uygun olarak belirlenir. Türkiye, her ne kadar Taraf Devlet sıfatına sahip olmasa da BMDHS'nin deniz yetki alanlarına ilişkin hükümleri dikkate alınmadan Türk deniz yetki alanlarının ne şekilde belirleneceği ve bunun hukuki dayanaklarını açıklamak mümkün değildir. BMDHS, denizciliğin anayasası sayılabilecek son derece önemli bir uluslararası belgedir. Sözleşme, tüm dünyada geniş kabul görmüştür. Sözleşme, üç tarafı denizlerle çevrili, stratejik önem taşıyan boğazlara sahip ve Ege Denizi gibi dar ve bazı özellikleri bulunan bir denize kıyıdaş devlet olarak Türkiye bakımından hayati önem taşımaktadır. BMDHS içeriği ve Sözleşme'nin kabul edildiği Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı çalışmalarını tamamen ihmal ederek meseleleri ele almaya çalışmak,

³ Konferans'ta 130 devlet BMDHS'ne olumlu oy verirken, 4 devlet ret oyu vermiştir. 17 devlet ise çekimser kalmıştır. Türkiye, ABD, İsrail ve Venezuela, ret oyu kullanmışlardır. Sözleşme'ye 174 devlet taraf olmuştur. Bkz. https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280043ad5&clang=_en, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 21 Ekim 2020.

⁴ Özman, Aydoğan, *Deniz Hukuku I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 44, 45.

⁵ https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm#The%20United%20Nations%20Convention%20on%20the%20Law%20of%20the%20Sea, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 18 Ekim 2020.

ülkemizin içinde bulunduğu güncel ve önemli sorunların gereği gibi değerlendirilmesine engel oluşturur, açıklamalar eksik kalır.⁶

Türkiye'nin BMDHS'ne taraf olmamasının temel sebepleri, Ege Denizi'nde Yunanistan ile arasında mevcut karasularının genişliği ve kıta sahanlığı sorunlarının çözülmemiş olması ile uyumsuzlukların zorunlu yöntemlerle çözülmesine ilişkin hükümlerdir. Bununla birlikte, bu Sözleşme'de tanımlanan iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramlarının içerikleri, büyük ölçüde Türk hukuku açısından da kabul edilebilirdir. Söz konusu kavramlar, birer örf ve adet hukuku kuralı olarak doğmuşlar ve BMDHS ile yazılı hâle getirilmişlerdir.

Türkiye, Taraf Devlet sıfatına sahip olmamakla birlikte, BMDHS'nin örf ve adet hukuku kuralına dönüştüğünün genel olarak kabul edilmesi durumunda bu Sözleşme'nin kendisi hakkında bağlayıcı olmasını önlemek için ısrarlı itirazcı (*persistent objector*) pozisyonunu sürdürmektedir.⁷ Sözleşme'nin birçok hükmü Türkiye açısından da kabul edilebilir olmakla birlikte, Türkiye çekince ileri sürme imkânının tanınmaması sebebiyle hem konferans müzakerelerinde, hem de sonrasında BMDHS'ne sürekli karşı çıkmak zorunda kalmıştır. Türkiye, nihai senedi ve Sözleşme metnini imzalamamış, Konferansın kapanış oturumunda ve daha sonra çeşitli uluslararası platformlarda Sözleşme'yi onaylamayacağını açıkça ifade etmiştir. Türkiye, Konferansın kapanış oturumunda görüşlerini oldukça ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.⁸

Türkiye, Sözleşme'ye karşı belirtilen bir tutum içinde olmakla birlikte, ulusal hukukumuzla çelişmediği kapsamda Sözleşme'nin bazı hükümlerinin iç hukukumuzda dâhil edilmesine de engel bir durum bulunmamaktadır. Keza, Türkiye, bir kıyı devleti olarak denizlerde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına da sahiptir. Zira bu kavramlar, uluslararası örf ve adet hukuku kuralına dönüşmüştür. Nitekim, münhasır ekonomik bölge kavramı, henüz Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sona ermeden ve BMDHS yürürlüğe girmeden geniş kabul görmüş, birçok devlet münhasır ekonomik bölgelerini ilan etmişlerdir.⁹ Devletlerin bu yaklaşımı, münhasır ekonomik bölgeye ilişkin hükümlerin örf ve adet kuralı niteliğini aldığı yönünde yorumlanmıştır.¹⁰ Türkiye de 5 Aralık 1986 tarihli ve 86/11264

⁶ Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1996, 4. Baskı, s. 62.

⁷ Persistent objector kavramı hakkında bkz. Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*, Oxford University Press, 2003, Oxford / Newyork, Sixth Edition, s. 11; Charney, Jonathan I., "Universal International Law", *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4, 1993, s. 529, 538-542.

⁸ Özman, 2006, s. 47 - 54.

⁹ Toluner, 1996, s. 273.

¹⁰ Çelik, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, Birinci Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, 2. Baskı, s. 164.

sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Karadeniz’de 200 deniz mili uzunluğunda münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir.¹¹

Çalışmamızda yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, özellikle uluslararası hukukta genel kabul gören ilkeler göz önüne alınarak Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinin hukuki dayanaklarının irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin BMDHS’ne taraf olmamakla birlikte, deniz yetki alanlarını ne şekilde ve hangi hukuki temellere dayanarak belirlediği hususu irdelenmiştir. Sonuçta uluslararası hukukta genel olarak belirlenen ilkeler çerçevesinde, Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesini düzenleyen müstakil bir kanunun kabulünün birçok yönden faydalı olacağı, bu amaçla mevcut çalışmaların hızlandırılmasının uygun olacağı tespit edilmiştir.

I- DENİZ YETKİ ALANLARI

Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinin hukuki dayanaklarından önce deniz yetki alanlarının kapsamında yer alan temel kavramların genel hatlarıyla açıklanmasında fayda görülmüştür.

A-İÇ SULAR

BMDHS m. 8(1)’e göre iç sular, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattın kara tarafında kalan deniz alanlarıdır. Diğer bir ifadeyle, karasularının iç sınırı ile kara ülkesi arasında kalan deniz kesimi iç suları oluşturmaktadır. İç sular, kıyı devletinin kara ülkesine sıkı sıkıya bağlı olan sulardır. Koyslar, körfezler, limanlar, kapalı denizler ve iç denizler ile düz esas hat yönteminin uygulandığı durumlarda bu hatların gerisinde kalan su alanları, iç sularda yer almaktadır.¹²

İç sular, kıyı devletinin egemenliği altındadır. İç sular, kara ülkesinden farksız görülmektedir. Bu sularda kıyı devletinin yetkileri tam ve mutlaktır. Uluslararası hukukun devletin kara ülkesi için kabul ettiği sınırlandırmalar varsa bunlar aynen iç sularda da geçerlidir. Kıyı devletinin mutlak egemenliğine iç hukuk hükümleri ve tarafı olduğu bazı uluslararası sözleşme hükümleriyle istisnalar getirilebilir.¹³

B-KARASULARI

Karasuları, kıyı devletinin kıyıları veya iç sularının dış sınırı ile açık deniz arasında kalan belirli genişlikteki bir deniz alanını ifade etmektedir. Karasuları kıyı devletinin egemenliği altında kabul edilen deniz alanlarıdır. Günümüzde karasularının devlet ülkesinin bir parçası

¹¹ 17.12.1986 tarihli ve 1931 sayılı Resmî Gazete.

¹² Kuran, Selami, *Uluslararası Deniz Hukuku*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009, 3. Baskı, s. 31; Pazarcı, 2003, s. 301; Toluner, 1996, s. 67; Özman, 2006, s. 247; Baykal, Ferit Hakan, *Deniz Hukuku Çalışmaları*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 10.

¹³ Kuran, 2009, s. 35; Özman, 2006, s. 248; Baykal, 1998, s. 10. Pazarcı, 2003, s. 307.

olduğu hususunda fikir birliği mevcuttur.¹⁴ Nitekim, BMDHS'nin 2(1) maddesinde de bir kıyı devletinin egemenliğinin kara ülkesinin ve iç sularının ötesinde ve bir takımada devleti söz konusu olduğunda, takımada sularının ötesinde karasuları denilen bir bitişik deniz bölgesine kadar uzanacağı belirtilmektedir.¹⁵ Aynı maddenin 2. paragrafında belirtildiği üzere, karasuları, kıyı devletinin deniz ülkesinin bir parçası sayıldığından karasularının üstünde yer alan hava sahası, altında yer alan deniz yatağı ve toprak altı da kıyı devletinin egemenliğine tabidir.

Karasuları kıyı devletinin egemenliği altında olmakla birlikte, uluslararası seyrüseferin sürekliliği ve serbestliğinin sağlanmasının gerekliliği dolayısıyla uluslararası deniz hukuku, kıyı devletinin egemenliğini özellikle iki yönden sınırlandırmıştır. Bunlar; yabancı devlet gemilerinin karasularından zararsız geçiş hakkı ve kıyı devletinin karasularındaki yargı yetkisine getirilen sınırlardır.¹⁶

BMDHS'nin 3. maddesine göre her devlet, karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir. Ancak, bu genişlik, işbu Sözleşme'ye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez.

C- BİTİŞİK BÖLGE

Bitişik bölge, karasularına bitişik olan ve kıyı devletinin belirli bir genişliğe kadar bazı konularda yetkilerini kullandığı açık deniz alanlarıdır.¹⁷ Anlaşılacağı üzere, bitişik bölge, açık denizlerin bir kesimi olarak değerlendirilmektedir.¹⁸ Bitişik bölge hukuki olarak ilk kez 1958 tarihli Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 24. maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanım, genişlik konusunda yapılan bir değişiklik hariç olmak üzere, BMDHS m. 33'de de aynen benimsenmiştir.

BMDH m. 33(1)'e göre kıyı devleti, bitişik bölge olarak adlandırılan karasularına bitişik olan bir bölgede aşağıdaki amaçlarla gerekli kontrolleri yapabilir:

- (a) Ülkesi üzerinde veya karasularında gümrük, maliye, sağlık ve muhaceret ile ilgili kanun ve kurallarına riayetsizlikleri önlemek,
- (b) Bu kanun ve kurallara karşı ülkesi üzerinde veya karasularında meydana gelebilecek riayetsizlikleri cezalandırmak.

¹⁴ Özman, 2006, s. 285, 292; Pazarcı, 2003, s. 319; Gönübol, Mehmet, *Barış Zamanında Sahil Sularının Hukuki Statüsü*, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1959, s. 1.

¹⁵ BMDHS'nin Türkçe tercümesi için bkz. Özman, Aydoğan, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayın No: 5, İstanbul, 1984.

¹⁶ Kuran, 2009, s. 81, 92; Pazarcı, 2003, s. 319, 320; Özman, 2006, s. 309.

¹⁷ Gönübol, 1959, s. 179; Pazarcı, 2003, s. 358; Brownlie, 2003, s. 192.

¹⁸ Toluner, 1996, s. 191.

Aynı maddenin 2. paragrafına göre bitişik bölge, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 24 deniz milinin ötesine geçemez. Dolayısıyla, gerçekte bitişik bölgenin genişliği, ilan edilen bitişik bölgenin genişliğinden karasularının genişliği çıkartıldıktan sonra kalan deniz alanına tekabül etmektedir.

Kıyı devletinin bitişik bölgeye sahip olması için bu deniz alanında yetki kullanacağına dair bir karar alması ve bunu ilan etmesi gerekir. Bitişik bölgede kullanılan yetkilerin konusu, kıyı devletinin kara ülkesi, iç sular ve karasularında işlenen suçlardır. Burada bir ülkesel yetki kullanımının ülke dışına uzanması söz konusu olmaktadır.¹⁹

D- KITA SAHANLIĞI

Coğrafi olarak deniz dibi, genellikle karadan sonra birden bire büyük derinliklere ulaşmaz. Kara ile denizin birleştiği noktadan itibaren açık denize doğru belirli bir derinliğe, ortalama 133 metreye kadar yavaş yavaş derinleşir, bu derinlikten sonra birden bire keskin bir yamaç hâlinde büyük derinliklere ulaşılır. Kıyı ile yamacın başladığı kenar arasındaki sualtı alanlarına kıta sahanlığı denilmektedir.²⁰ Kıta sahanlığı, kıyı devletinin kara ülkesinin denizin altında süren doğal uzantısına verilen addır. Ancak, hukuksal anlamda kıta sahanlığı kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır.²¹

Teknolojik ilerlemeler sayesinde deniz dibindeki kaynaklardan yararlanmanın kolaylaşması, hukukçuların ve siyasetçilerin dikkatini kıta sahanlığına çekmiştir. Kıta sahanlığının bir hukuki kavram olarak ortaya çıkması, 28 Eylül 1945 tarihinde ABD Başkanı Harry S. Truman'ın bildiriyle gerçekleşmiştir. Truman, bildirisinde sınırları tarif edilmemekle birlikte açık denizin altında fakat ABD kıyılarına bitişik ve kendisine ait olan kıta sahanlığının kendi yetki ve kontrolü altında olduğunu ilan etmiştir. Ayrıca, Truman, kıta sahanlığı alanının komşu devletlerle sınırlandırılmasının gerekli olduğu hâllerde bunun hakça ilkelere göre yapılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Truman'ın bildirisinden sonra başta Güney Amerika devletleri olmak üzere İngiltere, Filipinler, İzlanda, Portekiz, Kore Cumhuriyeti gibi birçok devlet, kıta sahanlıklarını ilan etmişlerdir.²²

Kıta sahanlığının hukuki rejimi ilk olarak 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesiyle düzenlenmiştir. Hukuki bir kavram olarak kıta

¹⁹ Pazarıcı, 2003, s. 358, 359; Kuran, 2009, s. 192.

²⁰ Toluner, 1996, s. 196; Kuran, 2009, s. 197; Tekil, Fahiman, *Deniz Hukuku*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2001, 6. Baskı, s. 501.

²¹ Pazarıcı, 2003, s. 363; Kuran, 2009, s. 192; Gündüz, Aslan, *The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution*, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Yayın No: 490, İstanbul, 1990, s. 1.

²² Pazarıcı, 2003, s. 365; Toluner, 1996, s. 196; Kuran, 2009, s. 198; Işık, Nurser Gökdemir, *Kıta Sahaneliği, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir, 2009, s. 11 – 15.

sahanlığı, ilk kez bu Sözleşmeyle tanımlanmıştır. Ancak, özellikle teknolojik gelişmeler karşısında tanım yetersiz kalmış, BMDHS'nde yeni ve farklı bir kıta sahanlığı tanımı yapılması gerekli olmuştur.²³ BMDHS'nin 76. maddesine göre kıta sahanlığı; karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye kadar olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içermektedir. BMDHS'nde kıta sahanlığı genişliğinin tespitinde kıta kenarı 200 milden geniş ve 200 milden dar olan devletler arasında denge sağlayan bir çözüm kabul edilmiştir. Buna göre kıta sahanlığı; kıta kenarının 200 milden dar olduğu kıyılarda 200 mil, 200 milden geniş olduğu kıyılarda ise azami 350 mil veya 2.500 metre derinlikten itibaren azami 100 mildir.

BMDHS'nin 77. maddesine göre kıyı devleti, kıta sahanlığı üzerinde egemen haklara sahiptir. Kıyı devleti, egemen haklara doğal olarak sahiptir. Kıyı devletinin bu haklara sahip olabilmesi için kıta sahanlığında herhangi bir şekilde bazı eylemlerde bulunması veya bu alan üzerindeki haklarını ilan etmesi gerekmemektedir. Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları, fiilen (*ipso facto*) ve başlangıçtan beri (*ab initio*) mevcuttur. Bununla birlikte, deniz alanlarının sınırlandırılmasında devletler arasında en fazla uyumsuzluk konusu olan alan, kıta sahanlığıdır.²⁴ Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları, kendisine münhasırdır. Ancak, bu haklar, sadece doğal kaynaklardan yararlanmaya yöneliktir. Bir başka deyişle, kıyı devleti, kıta sahanlığı üzerinde sadece doğal kaynakların araştırılması ve ekonomik olarak işletilmesi konusunda egemen haklara sahiptir. Doğal kaynaklar, madenler ve diğer cansız kaynaklar, deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli fiziksel dokunma durumunda bulunan canlılardır.²⁵

BMDHS m. 80'e göre kıyı devleti belirtilen haklarını kullanırken kıta sahanlığı üzerinde suni adalar, çeşitli nitelikte tesisler ve araç-gereçler yerleştirmek ya da yerleştirilmesine izin vermek yetkisine sahiptir. Bunların kıta sahanlığına yerleştirilmesi durumunda kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgede olduğu gibi, bu tesisler üzerinde idari ve yargı yetkilerine sahip olur.

E- MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE

Münhasır ekonomik bölge, bir kıyı devletinin karasularının ölçülmeye başlandığı esas çizgilerden itibaren başlayan 200 deniz miline kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır ekonomik hakların ve

²³ Toluner, 1996, s. 200.

²⁴ Işık, 2009, s. 246.

²⁵ Pazarcı, 2003, s. 367; Toluner, 1996, s. 266 – 268.

yetkilerin tanındığı bir deniz alanıdır. Kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgedeki canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerinde ekonomik haklara sahiptir.²⁶

Münhasır ekonomik bölge kavramı, 1945'den sonra bazı Güney Amerika devletlerinin ortaya attığı miras denizi kavramı ile 1960'lı yıllardan itibaren yerleşmeye başlayan balıkçılık bölgesi kavramının etkisi sonucu kıta sahanlığı üzerindeki yetkileri de içine alan bir kavram olarak gelişmiştir. Kavram, 1971 yılında Afrika – Asya Hukuk Danışma Komitesi'nin Kolombo'da yaptığı toplantıda Kenya temsilcisi tarafından ortaya atılmış, sonrasında Afrika Devletleri'nin önderlik etmeleriyle yeni bir kavram olarak BMDHS'nde yer almıştır. Yeni bir kavram olmasına rağmen, henüz BMDHS'nin kabulünden önce birçok devlet 200 millik münhasır ekonomik bölgelerini ilan etmişlerdir.²⁷

Kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesi üzerinde aşağıdaki hak ve yetkilere sahiptir:

- (a) Deniz yatağı üzerindeki sularda, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi, muhafazası ve yönetimine; yine sudan, akıntılardan ve rüzgârlardan enerji üretilmesi gibi bölgenin ekonomik amaçlarla araştırılmasına ve işletilmesine yönelik diğer faaliyetlere ilişkin egemen haklar,
- (b) BMDHS çerçevesinin ilgili hükümlerine göre sağlanan;
 - (i) Suni adaların, tesislerin ve yapıların kurulması ve bunların kullanılması,
 - (ii) Denize ilişkin bilimsel araştırmalar yapılması,
 - (iii) Deniz çevresinin korunması ve muhafazası hususlarında yargı yetki.
- (c) Sözleşmeyle sağlanan diğer hak ve yükümlülükler.

BMDHS'nin 58. maddesine göre münhasır ekonomik bölgede kıyısı bulunsun veya bulunmasın, bütün devletler, bu Sözleşme'nin ilgili hükümlerinde belirtilen şartlar çerçevesinde açık denizlerin serbestliğine dair m. 87'de düzenlenen seyrüsefer serbestliği ile uçuş serbestliğinden ve denizaltı kabloları ve petrol boruları döşeme serbestliğinden yararlanırlar. Aynı şekilde bu devletler, söz konusu serbestliklerin kullanımına ilişkin olarak özellikle gemilerin, uçakların ve denizaltı kabloları ve petrol borularının işletilmesinde, denizin uluslararası diğer yasal amaçlarla kullanılması serbestliğinden

²⁶ Pazarıcı, 2003, s. 379; Toluner, 1996, s. 272; Yaycı, Cihat, *Sorular ve Cevaplar ile Birlikte Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 6; Brownlie, 2003, s. 214.

²⁷ Toluner, 1996, s. 272, 273; Kuran, 2009, s. 215; Pazarıcı, 2003, s. 379, 380; Çelik, Edip, F., *Milletlerarası Hukuk*, İkinci Kitap, Filiz Kitabevi, 1987, İstanbul, s. 230, 231.

Sözleşme'nin diğer hükümleriyle bağdaşır bir şekilde yararlanırlar.²⁸ Üçüncü devletler, kıyı devletinin uluslararası hukuka uygun kanun ve düzenlemelerine uymak zorundadırlar.

BMDHS, ayrıca bölge devletlerine, sosyal ve ekonomik dengenin sağlanması amacıyla sadece canlı doğal kaynaklardan yararlanma hakkı tanımıştır.²⁹ Denize kıyısı olmayan ve coğrafi bakımdan elverişsiz konumda bulunan devletler, hakkaniyet esasına göre Sözleşme'nin 69. ve 70. maddesi hükümleri çerçevesinde canlı kaynaklardan yararlanabilirler.

Münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin unsurlardan büyük ölçüde yararlanır. Bununla birlikte, deniz yatağı ve deniz yatağı üzerindeki sınırların ayrı olması sebebiyle bazı sorunlarla karşılaşılması da mümkündür.³⁰ Bu arada aynı kıyı devletinin aynı deniz alanında münhasır ekonomik bölgenin haklarını da kullanıyor olması durumunda kıta sahanlığı haklarının çok fazla önemi olmayacağı anlaşılmaktadır.³¹

II- TÜRK DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLARI

A- GENEL OLARAK

Türk deniz yetki alanlarının sınırlarının tespitine yönelik tek kanuni düzenleme, 20 Mayıs 1982 tarihli ve 2674 sayılı Karasuları Kanunu'dur ("Karasuları Kanunu").³² Gerekli görüldüğü takdirde bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin ne şekilde belirlenerek ilan edileceği hususunda herhangi bir kanun hükmü bulunmamaktadır.

Karasuları Kanunu'nun 1(2) maddesine göre Türk karasularının genişliği 6 deniz milidir. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre Cumhurbaşkanı, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmamak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, 6 deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir.

²⁸ Üçüncü devletlerin münhasır ekonomik bölge üzerindeki hak ve yetkileri hakkında bkz. Karataş, Salih, "Münhasır Ekonomik Bölge Üzerinde Üçüncü Devletlerin Hak ve Yetkileri", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 23, S. 2, 2015, s. 79 vd.

²⁹ Kuran, 2009, s. 266; Toluner, 1996, s. 277.

³⁰ Baykal, Ferit Hakan, *Devletler Hukukunda Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Hukuki Niteliği*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1987, s. 51.

³¹ Baykal, 1987, s. 60; Gündüz, Aslan, "Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler (Libya/Malta Davası)", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 1, S. 3, 1986, s. 5 – 25; Kuran, 2009, s. 233.

³² 29.05.1982 tarihli ve 17708 sayılı Resmî Gazete.

Karasuları Kanunu'nun 2. maddesi, Türkiye ile kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında karasularının anlaşma ile sınırlandırılacağını, bu anlaşmanın bölgenin bütün ilgili özellikleri ve durumları göz önünde bulundurularak, hakkaniyet ilkesine göre yapılacağını, 3. maddesi ise karasularının genişliğinin Cumhurbaşkanınca tespit edilecek esas hatlardan itibaren ölçüleceğini belirtmektedir.

Karasuları, Karadeniz ve Akdeniz'de 12 mil, Ege Denizi'nde 6 mil olarak belirlenmiştir. Türkiye, herhangi bir bitişik bölge ilan etmemiştir. Ancak, Türkiye, Karadeniz'de 200 mil genişliğinde, Akdeniz'de ise sınırları ilgili haritada gösterildiği şekilde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir.

B- KARADENİZDE

1- Karasuları

Mülga 15 Mayıs 1964 tarihli ve 476 sayılı Karasuları Kanunu'nun³³ ("476 sayılı Kanun") yürürlükte olduğu dönemde kaçakçılığın men ve takibiyle ilgili olarak Bakanlar Kurulu'nun 18 Mart 1981 tarihli ve 8/2624 sayılı Kararnamesi'nin Eki 1. maddesinde Karadeniz'de Türk karasularının 12 mil olduğu belirtilmiştir.³⁴ 476 sayılı Kanun'a göre karasularının genişliğinin 6 mil olarak belirlenmesi ve karasuları daha geniş olan devletlere karşı mütekebbiliyet esasına göre karasularının belirlenmesinin gerekmesi sebebiyle bu uygulamanın Kanun'a aykırı olduğu ileri sürülmüştür.³⁵

Karasuları Kanunu'nun 1(3) maddesinin verdiği yetkiye dayanarak çıkartılan Bakanlar Kurulu'nun 29 Mayıs 1982 tarihli ve 8/4742 sayılı Kararnamesiyle, Türkiye'yi çevreleyen denizlerin özellikleri ile hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurulmak suretiyle bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce karasularının genişliği ile ilgili olarak Karadeniz ve Akdeniz'de mevcut olan durumun sürdürülmesine karar verilmiştir.³⁶ Bu Kararname'de karasularının genişliği açıkça düzenlenmediğinden bir ölçüde belirsizlik söz konusudur. 8/2624 sayılı Kararname, doğrudan Karadeniz'de karasularının genişliği düzenlenmemektedir. Bu Kararname'de sadece parantez içinde Karadeniz'de karasularının 12 mil olduğu belirtilmektedir. 8/4742 sayılı Kararname öncesinde ise Akdeniz'de karasuları genişliğinin 12 mil olduğuna dair bir Bakanlar Kurulu Kararı mevcut değildir. Bununla birlikte karşılıklılık ilkesi gereği Akdeniz ve Karadeniz'de karasuları 12

³³ 24.05.1964 tarihli ve 11711 sayılı Resmî Gazete.

³⁴ 30.05.1981 tarihli ve 17355 sayılı Resmî Gazete.

³⁵ Özman, 2006, s. 339.

³⁶ 29 Mayıs 1982 tarihli ve 17708 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete.

mil olarak uygulanmıştır. Ege Denizi'nde ise karasuları 476 sayılı Kanun'un genel hükmü çerçevesinde 6 mil olarak uygulanmıştır.

Karadeniz'de karşılıklı kıyıların uzaklığı sebebiyle komşu devletlerle deniz yan sınırlarının tespiti gerekmiştir. İlk olarak eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ("SSCB") ile 17 Nisan 1973 tarihinde eşit uzaklık yöntemine göre yan sınırlar belirlenmiştir.³⁷ SSCB'nin dağılmasından sonra özellikle sınır anlaşmalarına halefiyet ilkesi gereği bu anlaşma Türkiye ile Gürcistan arasında geçerliğini sürdürmüş, herhangi bir hukuksal sorun ortaya çıkmamıştır.³⁸

Türkiye ile Bulgaristan arasında ise karasularının yan sınırının belirlenmesi sorunu, iki devletin kara sınırını oluşturan Rezve deresinin denize döküldüğü ağız kesimine ilişkin olarak uzun süre çözülememiştir.³⁹ Ancak, sorun, iki devlet arasında 4 Aralık 1997 tarihinde Sofya'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti İle Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması ile çözümlenmiştir.⁴⁰

2- Kıta Sahanelığı ve Mühnasır Ekonomik Bölge

Türkiye ile SSCB arasında 23 Haziran 1978 tarihinde Moskova'da Karadeniz'de kıta sahanlığının sınırlandırılmasına dair bir anlaşma imzalanmıştır.⁴¹ Türkiye, 5 Aralık 1986 tarihli ve 86/11264 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle Karadeniz'de 200 millik bir mühnasır ekonomik bölge ilan etmiştir.⁴² Bu arada Türkiye ve SSCB arasında Karadeniz'de kıta sahanlığının sınırlandırılmasına dair anlaşma, Türkiye ve SSCB'nin sırasıyla 23 Aralık 1986 ve 6 Şubat 1987 tarihli mektuplarının teatisiyle mühnasır ekonomik bölgeye uzatılmıştır.⁴³ Böylece, mevcut kıta sahanlığı sınırının Türkiye ve SSCB'nin mühnasır ekonomik bölgelerinin de sınırını teşkil etmesi sağlanmıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra kıta sahanlığı ve mühnasır ekonomik bölge sınırlarının belirlenmesine ilişkin anlaşmaların Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan açısından da geçerli olacağının kabulü halefiyet ilkesine uygun olur.⁴⁴

Diğer yandan, Bulgaristan, Temmuz 1987'de Karadeniz'de mühnasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Türkiye ile Bulgaristan arasında

³⁷ 13.12.1974 tarihli ve 15091 sayılı Resmî Gazete.

³⁸ Pazarcı, 2003, s. 334.

³⁹ Pazarcı, 2003, s. 334; Özman, 2006, s. 345.

⁴⁰ 21.07.1998 tarihli ve 23409 sayılı Resmî Gazete.

⁴¹ 20.01.1981 tarihli ve 17226 sayılı Resmî Gazete.

⁴² 17.12.1986 tarihli ve 19314 sayılı Resmî Gazete.

⁴³ 28.02.1987 tarihli ve 19386 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁴ Pazarcı, 2003, s. 385.

4 Aralık 1997'de imzalanan bir sözleşmeyle kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge yan sınırı tespit edilmiştir.⁴⁵

C- EGE DENİZİ

Ege'de Türk karasularının genişliği, 6 mildir. Türkiye, 476 sayılı Kanun döneminde olduğu gibi, yürürlükteki Karasuları Kanunu döneminde de karasularının genişliğini değiştirmemiştir. Türkiye, Yunanistan ile arasında mevcut adaların karasuları ve kıta sahanlığı sorunu sebebiyle Ege Denizi'nde münhasır ekonomik bölge ilan etmemiştir.

Türkiye'nin Ege Denizi'nde Yunanistan ile Trakya bölgesinde yan sınırı da mevcuttur. Lozan Barış Andlaşması'nın 5. maddesi gereği kurulan komisyonun çalışmaları sonucunda 3 Kasım 1926 tarihinde kabul ettiği Protokol'ün "Sınırın Tanımı" başlığını taşıyan IV. Bölümünde karasuları sınırlandırılması yapılmıştır. Buna göre sınır oluşturan akarsuyun denize ulaştığı noktadan itibaren bu akarsuyun ulaşımaya olanak veren ana yolunun ortasından güney-batıya doğru denize uzatılacak yaklaşık 3 millik çizgi iki komşu devlet arasında karasularının yan sınırını oluşturmaktadır. Ne var ki, günümüzde her iki devlet karasularını 6 mil olarak uyguladığından karasularının yan sınırının tespitine yönelik yeni bir anlaşma yapılması gereklidir.⁴⁶

D- AKDENİZ

1- Karasuları

Akdeniz'de karasularının genişliği 12 mil olarak kabul edilmektedir. 476 sayılı Kanun döneminde Akdeniz'de karasuları genişliğinin 12 mil olduğuna dair bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi ilan edilmemiştir. Karasuları Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra çıkartılan 8/4742 sayılı Kararname'de bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce karasularının genişliği ile ilgili olarak Karadeniz ve Akdeniz'de mevcut durumun sürdürülmesine karar verilmiş ise de Akdeniz'de karasularının 12 mil olduğuna dair bir hükme yer verilmemiştir. Buna karşılık 476 sayılı Kanun'un karasularının genişliği konusunda mütekabiliyet esasını benimsemesi sebebiyle Akdeniz'de karasuları 12 mil olarak uygulanmıştır. Böylece 476 Kanun'da yer alan mütekabiliyet esası, fiili mütekabiliyet olarak anlaşılmıştır.⁴⁷

⁴⁵ 21.07.1998 tarihli ve 23409 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁶ Pazarıcı, 2003 s. 335; Özman, 2006, s. 346; Güngören, Bülent Okan, *Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları üzerine Bir İnceleme*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 156.

⁴⁷ Kuran, 2009, s. 79; Toluner, 1996, s. 108

Akdeniz'de Meis Adası'na ilişkin sınırlandırmadan da bir miktar bahsedilmelidir. Lozan Barış Andlaşması'nın 15. maddesi ile İtalya'ya bırakılan Oniki Adalar Bölgesi'ne ilişkin olarak Türkiye ile İtalya arasında 4 Ocak 1932 tarihinde Anadolu Sahilleri İle Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Ada'nın Cihedi Aidiyeti Hakkındaki İtilafname imzalanmıştır.⁴⁸ İtilafname'nin 5. maddesiyle doğuda Tuğ Burnu ile batıda Volo adası civarındaki bir noktaya kadar deniz sınırı saptanmıştır. Ancak, bu hükmün son cümlesinde Tuğ Burnu ile Volo Adası civarındaki belirtilen noktadan sonra, "Türkiye ile İtalya arasında asla münakaşaya dâhil bulunmayan umumi hududu bahri"den bahsedilmektedir ki, bu bölgeyle ilgili tarafların kabul ettiği başka bir karasuları sınırlandırılmasını akla getirmektedir. Oysa böyle bir sınırlandırmaya dair yayımlanmış herhangi bir belge bulunmamaktadır. Bu itilafnamadan sonra, söz konusu deniz sınırının geri kalan bölümünün (On İki Ada'ya ilişkin bölümünün) sınırlarının tespiti amacıyla bir araya gelen Türk ve İtalyan teknisyenlerden oluşan bir heyet tarafından 28 Aralık 1932 tarihinde bir tutanak düzenlenmiştir. Ancak, bu tutanağın onaylandığına ve resmî olarak yürürlüğe girdiğine dair herhangi bir kanıt mevcut değildir. Böylece Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı kıyılarında karasularının dış sınırını belirleyen bir belgenin var olmadığı görülmektedir.⁴⁹

Diğer taraftan, Türkiye'nin Akdeniz'de Suriye ile yan sınırı bulunmakla beraber, bu zamana kadar karasularının yan sınırının belirlenmesine dair yapılmış bir anlaşma yapılmamıştır. Bununla birlikte, bölgede iki devlet arasında bir fiilî karasuları yan sınırının oluştuğu ileri sürülebilir.⁵⁰

2- Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge

Doğu Akdeniz'de⁵¹ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ("GKRY") 17 Şubat 2003'de Mısır, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan⁵² ve 17 Aralık 2010

⁴⁸ 25.01.1933 tarihli ve 2313 sayılı Resmî Gazete.

⁴⁹ Özman, 2006, s. 347, 348; Pazarcı, 2003, s. 335, 336. Meis Adası'nın Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sorununa etkileri hakkında bkz. Ak, Gökhan, "Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Muhtemel Etkileri", Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 11, S. 41, 2015, s. 123 vd; Bayılıoğlu, Uğur, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz'de Etkisi: Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXIII, S. 2, 2019, s. 185 vd.

⁵⁰ Pazarcı, 2003, s. 337.

⁵¹ Doğu Akdeniz; İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyıları ile çevrili bir deniz alanıdır. Bkz. Yıldız, Dursun, *Akdeniz'in Doğusu (Tarihi Geçmiş, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından)*, Bizim Yayınlar, İstanbul, 2008, s. 4.

⁵² Bu anlaşma, Lübnan parlamentosunca onaylanmamış ise de sonradan Lübnan, 17.08.2010 tarihinde kabul ettiği bir kanun ile kendi münhasır ekonomik bölgesini ilan

tarihinde İsrail ile münhasır ekonomik bölge anlaşmaları imzalamasının arkasından Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (“KKTC”) ile New York’ta 21 Eylül 2011 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC Arasında Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma” imzalamıştır.⁵³ Bu anlaşma, Meis adası hariç, Türkiye’nin Akdeniz’de yapmış olduğu ilk sınırlandırma anlaşmasıdır. Bu anlaşmayla GKRY’nin tek taraflı ve gayri meşru olarak ilan ettiği Kıbrıs’ın münhasır ekonomik bölgesi ve buradaki faaliyetlerin tanınmadığı tescillenmiştir.⁵⁴

Bölgede Yunanistan ile birlikte GKRY, deniz yetki alanlarını Türkiye aleyhinde genişletme çabası içindedir. Türkiye’nin Meis adası hariç Yunanistan ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşması mevcut değildir.⁵⁵ GKRY, Mısır ve İsrail’in uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarını genişletme çabaları⁵⁶ karşısında oldukça önemli bir adım atmış, Libya ile 27 Kasım 2019 tarihinde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamıştır.⁵⁷ Bu anlaşmayla Türkiye ve Libya, karşılıklı kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini belirlemişler, bilahare Birleşmiş Milletler Teşkilatı’na gerekli bildirimde bulunmuşlardır. Hukuken ve siyaseten Türkiye için önemli bir kazanım ve başarı olan

etmiştir. Suriye de 19.11.2003 tarihli bir kanun ile 200 millik münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir.

⁵³ 29.06.2012 tarihli ve 6344 sayılı uygun bulma kanunu, 12.07.2012 tarihli ve 28351 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 20.09.2012 tarihli ve 2012/3764 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ekinde anlaşma metni, 10.10.2012 tarihli ve 28437 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵⁴ Doğru, Sami, “Doğu Akdeniz’de Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka Göre Bölgedeki Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Alanlarının Sınırlandırılması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 119, 2015, s. 518.

⁵⁵ Doğu Akdeniz’de Yunanistan tezleri hakkında bkz. Ünal, Mustafa, “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığına İlişkin Yunanistan’ın Tezleri”, Selçuk 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Ubak Uluslararası Bilimler Akademisi, Konya, 7 Haziran 2020, s. 11 vd,

⁵⁶ Peker, Hasan Sencer / Oktay, Kübra Öztürk / Şensoy, Yavuz, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, C. 8, S. 1, Mayıs 2019, s. 91; Acar, Işıl / Yılmaz, Mutlu, “Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Sorunsalı Üzerinden Doğalgaz Paylaşımı”, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 3-6 Ekim 2018, s. 602; Kedikli, Umut / Deniz, Taşkın, “Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, Alternatif Politika, C. 7, S. 3, Ekim 2015, s. 406 – 410.

⁵⁷ 05.12.2019 tarihli ve 7195 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, 07.12.2019 tarihli ve 30971 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, 6 Aralık 2019 tarihli ve 1815 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ekinde Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında Akdeniz’deki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırları ilan edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Kararı, 7 Aralık 2019 tarihli ve 30971 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, anlaşma, Libya Ulusal Mutabakat Başkanlık Konseyi’nde 06.12.2009 tarihinde onaylanmış ve Libya iç hukukunda yürürlüğe girmiştir.

anlaşma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hukuki pozisyonunu bir hayli güçlendirmiştir. Anlaşmayla Türkiye, mevcut anlaşmalara hukuk temelinde itiraz eden bir ülke olmakla yetinmeyip hukuki zemin oluşturan bir ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca, Türkiye, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının hangi prensipler temelinde ve nasıl yapılması gerektiğine dair görüşlerini bir diğer ülkeyle anlaşarak bir oranda kabullendirmiş ve uygulayabilmiş gözükmektedir.⁵⁸

III- DENİZ ALANLARININ BELİRLENMESİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Egemen devletler, ulusal hukuk hükümleriyle birlikte uluslararası hukuka göre deniz yetki alanlarını belirlerler. Türkiye'nin deniz mevzuatı bir hayli geniştir. Türkiye, denize ilişkin çok sayıda uluslararası sözleşmeye taraf olmuştur. Ayrıca yürürlükte bulunan çok sayıda kanun, yönetmelik ve daha alt seviyede düzenleyici işlem mevcuttur. Ne var ki, Türk hukukunda denizciliğin esaslarını düzenleyen bir çerçeve kanun kabul edilmiş değildir. Keza, Karasuları Kanunu hariç olmak üzere, diğer deniz yetki alanlarının belirlenmesini, bu alanlarda kullanılacak hak ve yetkileri düzenleyen bir kanun da mevcut değildir. Deniz yetki alanlarında kullanılacak hak ve yetkileri, sadece kendi uygulama kapsamı içinde düzenleyen münferit bazı kanun hükümleri mevcut ise de bunlar hem yetersizdir, hem de birbirleriyle uyumlu değildir. Esasen bunların bir kısmı, kurum veya kuruluşların kuruluş ve görevleriyle ilgilidir.

Karasuları Kanunu, sadece Türk karasularının belirlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi uluslararası deniz hukukunda iyi bilinen kavramların iç hukukumuzda düzenlenmemiş olması önemli bir eksikliklerdir. BMDHS'ne Taraf Devletler, böyle bir kanuna ihtiyaç hissetmemektedir. Ancak, Türkiye'nin bu Sözleşme'ye taraf olmaması, söz konusu kavramların içeriklerinin ortaya konulması bakımından bu eksikliği göstermektedir.

Başlangıçta bir örf ve adet hukuku kuralı olarak ortaya çıkan ve gelişen deniz yetki alanları, dünyada geniş kabul gören, hâlihazırda 168 devletin taraf olduğu ve denizciliğin anayasası olarak nitelendirilen BMDHS'nde kapsamlı şekilde düzenlenmiştir. Türkiye, yukarıda belirtilen özel sebeplerle bu Sözleşme'ye taraf olmayıp *persistent objector* konumunu muhafaza ettiğinden özellikle uluslararası platformlarda bu Sözleşme'ye açık ya da örtülü şekilde referansta bulunamamaktadır. Ne var ki, Türkiye'nin de tarafı olduğu birçok uluslararası sözleşmenin

⁵⁸ Acar, Yücel, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye – Libya Mutabakatı", Seta I Analiz, S. 301, Aralık 2019, s. 15.

uygulama kapsamı bakımından deniz yetki alanlarına dair unsurların belirlenmesinde BMDHS'ne sürekli olarak referans yapılmaktadır. Bu durumda deniz yetki alanlarının ortaya konulmasında sadece uluslararası örf ve adet hukuku kurullarına referansta bulunmaktan başka bir çare kalmamaktadır. Oysa, deniz yetki alanlarına dair unsurlar bir örf ve adet hukuku kuralı iken BMDHS ile yazılı hâle getirilmişlerdir. Bu Sözleşme, deniz yetki alanlarının başlı başına ve kapsamlı şekilde düzenlendiği, esasen birçok hükmüne ülkemizin de itiraz etmediği tek metin uluslararası metindir. Buna karşılık yazılı olmayan, mevcudiyetini ve sınırlarını ispatlamanın kolay olmadığı örf ve adet hukukuna başvurmak, daha avantajlı görülemez.

Şüphesiz, Türkiye, bir kıyı devleti olarak uluslararası deniz hukukunun genel ilkelerine göre bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına sahiptir. Ancak, iç hukukunda açık bir düzenleme bulunmaması sebebiyle uluslararası örf ve adet hukuku kurallarına dayanarak belirtilen deniz yetki alanlarını tespit edebilir.⁵⁹ Örf ve adet hukuku, uluslararası hukukun temel kaynağıdır.⁶⁰

Başta egemen yetkiler olmak üzere sair yetki ve haklarımızın bulunduğu iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramlarının uluslararası deniz hukukundaki düzenlemelere paralel şekilde iç hukukumuzda aktarılması gerekmektedir. Bu amaçla, Dış İşleri Bakanlığı koordinasyonunda yaklaşık iki yıl süren bir çalışma sonunda “Türk Deniz Egemenlik ve Deniz Yetki Alanları Kanun Taslağı” hazırlanmış ise de çalışma nihayete erdirilemediğinden kadük olmuştur. Kanun Taslağı, bütün kamu kuruluşlarının katılımıyla oluşturulmasına rağmen kanunlaşmamıştır. Oysa, aşağıda gösterilen sebeplerle böyle bir Kanun'a ihtiyaç bulunmaktadır:

(1) İç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramları, BMDHS'nde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Başlangıçta bir örf ve adet kuralı olarak ortaya çıkan bu kavramlar, bu Sözleşmeyle nihai olarak yazılı kurallara dönüştürülmüştür. Türkiye, BMDHS'nin kendisine karşı bir örf ve adet hukuku olarak uygulanmasını engellemek için *persistent objector* konumunu muhafaza etmekle birlikte, belirtilen kavramların genel

⁵⁹ Başeren, Sertaç Hami, *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2013, s. 285; Balcıoğlu, Halis, *Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları Kapsamında Doğu Akdeniz'de Durum Değerlendirmesi*, T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 166; Erenoğlu, Simay, “Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu”, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2019, s. 186.

⁶⁰ Özman, 2006, s. 93; Kuran, 2009, s. 2, Toluner, 1996, s. 57; Kütükçü, Mehmet Akif / Kaya, İslam Safa, “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları İle Türkiye'nin Hukuki durumu”, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı, C. 6, S. 2/1, 2016, s. 82.

olarak bir örf ve adet hukuku kuralı oldukları söylenebilir⁶¹. Nitekim, Türkiye, BMDHS'ne taraf olmadığı hâlde Karadeniz ve Akdeniz'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini ilan etmiştir. Karasuları Kanunu'ndaki hükümler de genel hatlarıyla bu Sözleşme'ye paraleldir.

(2) Türkiye'nin denizlerdeki haklarını ve menfaatlerini koruyabilmesi, sahip olduğu hak ve yetkileri hukuka uygun şekilde kullanabilmesi, yeterli ve güçlü hukuki enstrümanlarla mümkün olabilir. Deniz yetki alanları ile bu alanlarda kullanılacak hak ve yetkileri açıkça ve sistematik biçimde tanımlayan ve bunların kullanılmasına ilişkin esasları düzenleyen müstakil bir kanun, bu enstrümanların başında yer almaktadır.

(3) Deniz yetki alanlarına ilişkin kavramların uluslararası deniz hukukuna paralel şekilde müstakil bir kanunda düzenlenmesi yoluyla Türkiye'nin BMDHS'ne taraf olmamasının doğurduğu eksiklik ve olumsuzluklar bir ölçüde giderilmiş, ulusal hukukumuz ile uluslararası deniz hukuku arasında uyum sağlanmış olur.

(4) Bu uyum, ülkemizin denizlerdeki hak ve menfaatlerinin daha güçlü ve etkili şekilde korunması ve savunulması amacına katkı sağlayabilir. Türk deniz yetki alanlarında kullanılacak hak ve yetkilerin esas ve usullerini özel olarak düzenleyen bir kanunun mevcut olmaması, deniz alanlarındaki kaynakların araştırılması, işletilmesi ve korunması bakımından belirli ölçüde bir dezavantaj oluşturmaktadır. Buna karşılık, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukukun temel ilkeleriyle uyumlu müstakil bir kanun, Türkiye ile diğer kıyıdaş devletler arasındaki mevcut sorunların çözümüne belirli ölçüde katkı sağlayabilir, ülkemizin hukuki pozisyonunu güçlendirebilir. Sadece egemenlik yetkisi ve uluslararası örf ve adet hukuku dayanak gösterilerek deniz alanlarında istenilen kapsamda arama ve işletme ruhsatları vermek mümkün ise de bu durum, gerçekte istenildiği şekilde deniz kaynaklarının araştırılması, işletilmesi ve korunmasında yeterli olmayabilir.

(5) Türkiye, BMDHS'ne taraf olmadığından söz konusu kavramların içeriklerinin ortaya konulmasında BMDHS'ne değil, fakat örf ve adet hukukuna başvurmak zorunda kalmaktadır. Oysa, bu Sözleşme'de genel olarak düzenlendiği şekilde belirtilen kavramların müstakil bir kanunla düzenlenmiş olması, böyle bir zorunluluğu ortadan kaldırmaktadır. Yazılı olmayan bir kurala dayanmaktansa uluslararası hukukla uyumlu bir kanun hükmüne dayanmak daha avantajlıdır.

⁶¹ Özman, 2006, s. 44, 45, Topsoy, Fevzi, "1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında "Barışçıl Amaçlar" Teriminin Anlamı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 61, S. 1, 2012, s. 384; Ertuğrul, Ümmühan Elçin, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXI, S. 1, 2017, s. 47.

(6) Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının paylaşımı sorunu oldukça karmaşık bir hâl almıştır.⁶² Türkiye, Doğu Akdeniz’de ilan ettiği kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesinde güçlü donanmasının desteğinde⁶³ araştırma ve sondaj faaliyetlerini yürütürken aynı zamanda meselenin nihai olarak çözüme kavuşturulması amacıyla kıyı devletlerini bir uluslararası konferansa katılmaya zorlamaktadır. Şüphesiz, en sağlıklı ve ideal çözüm, bütün kıyı devletlerinin katıldığı bir anlaşmayla sınırların belirlenmesidir.⁶⁴ Bu atmosfer içinde uluslararası hukukla uyumlu deniz yetki alanlarını düzenleyen bir kanunun kabulü, Türkiye’nin elini güçlendirecektir.

IV- DENİZ YETKİ ALANLARINA DAİR KANUN’UN KAPSAMI

Deniz Yetki Alanlarına Dair Kanun Taslağı üzerinde genel olarak ilgili kurum ve kuruluşlar arasında bir fikir birliği olduğu değerlendirilmektedir. Mevcut konjonktür içinde Kanun Taslağı üzerinde bazı revizyonların yapılması mümkün olmakla birlikte, Taslak metinde düzenlendiği şekilde Kanun’da temel olarak aşağıda gösterilen hususlara yer verilmesinde fayda görülmektedir:

- (1) Genel olarak deniz yetki alanlarının anlamı,
- (2) Deniz yetki alanları kapsamında iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramlarının açık tanımları,
- (3) Deniz yetki alanlarının belirlenmesinin usul ve esasları,
- (4) Deniz yetki alanlarında kullanılacak haklar ve yetkiler,
- (5) Deniz yetki alanlarında sahip olunan hak ve yetkilerin ne şekilde kullanılacağı ile yetkili her bir kurum ve kuruluşun belirlenmesi,
- (6) Karasuları Kanunu’nun kaldırılarak hükümlerinin buraya dâhil edilmesi,

⁶² Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının paylaşımı mücadelesi hakkında bkz. Yayıcı, Cihat, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, Bilge Strateji, C. 4, S. 6, Bahar 2012, s. 1 vd.

⁶³ Doğu Akdeniz’de Türk Deniz Kuvvetlerinin faaliyetleri hakkında bkz. Özgen, Cenk, “Doğu Akdeniz’de Deniz ve Enerji Güvenliği”, https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages_from_akdeniz_pdf_8486e1a1-bebd-4769-8836-f2852b31cc79.pdf, s. 39, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 29 Ekim 2020; Özgen, Cenk, “Doğu Akdeniz’de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekatı”, Akademik ORTA DOĞU, C. 8, S. 1, 2013, s. 101 vd. Peker / Oktay / Şensoy, 2019, s. 98, 99.

⁶⁴ Balık, İsmet, “Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları”, Kent Akademisi, Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, C. 11, S. 1, Bahar 2018, s. 96; Kütükcü / Kaya, 2016, s. 94; Doğru, 2015, s. 548; Erenoğlu, 2019, s. 163.

- (7) Bütün denizlerimizde karasuları genişliğinin açıkça gösterilmesi ve Cumhurbaşkanı'na karasuları genişliğini artırma yetkisinin verilmesi,
- (8) Türk Ceza Kanunu hükümleriyle gerekli uyumun sağlanması,
- (9) Genel olarak Cumhurbaşkanı'na verilecek yetkilerin kapsam ve sınırları,
- (10) Kapsam dâhilindeki Türk ve Yabancı bayraklı gemiler.

SONUÇ

Gelinen safha itibarıyla Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarına Dair Kanun Taslağı'nın bir an evvel ihya edilerek kanunlaştırılması zorunluluk olmuştur. Bu hususta ilgili kamu kurum ve kuruluşları nezdinde genel bir fikir birliğinin mevcudiyeti önemli bir avantajdır. Diğer yandan, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımı sorununun şiddetlendiği bu dönemde söz konusu Kanun'un kabulü, Türkiye'nin hukuki yönden elini güçlendiren önemli bir gelişme olacaktır.

Ulusal hukukumuzun uluslararası deniz hukukunun temel kavramlarıyla uyumlu olması, ülkemizin denizlerdeki hak ve yetkilerini azami ölçüde kullanmasına katkı sağlayacaktır. Bunun en etkili yolu, deniz yetki alanlarını düzenleyen müstakil bir kanunun kabulüdür. Bir diğer alternatif olarak deniz yetki alanlarını da içine alan bir Türk Denizcilik Kanunu'nun kabulünün uygun olacağı düşünülebilir. Bu yaklaşım tarzı ideal olmakla birlikte, böyle bir kanunun hazırlanması ve üzerinde mutabakat sağlanması uzun bir zaman alacağından bu aşamada elverişli ve pratik gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Işlay / Yılmaz, Mutlu, “Doğu Akdeniz Kıta Sahanelığı Sorunları Üzerinden Doğalgaz Paylaşımı”, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 3-6 Ekim 2018, ss. 597 – 607.

Acer, Yücel, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye – Libya Mutabakatı”, Seta I Analiz, S. 301, Aralık 2019, ss. 1 – 15.

Ak, Gökhan, “Meis, Karaada ve Fener Adası’nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Muhtemel Etkileri”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 11, S. 41, 2015, ss. 123 – 151.

Balcıoğlu, Halis, *Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları Kapsamında Doğu Akdeniz’de Durum Değerlendirmesi*, T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.

Balık, İsmet, “Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları”, Kent Akademisi, Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, C. 11, S. 1, Bahar 2018, ss. 86 – 98.

Başeren, Sertaç Hami, *Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 2013.

Bayıllıoğlu, Uğur, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz’de Etkisi: Meis, Karaada ve Fener Adası’nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXIII, S. 2, 2019, ss. 185 – 223.

Baykal, Ferit Hakan, *Deniz Hukuku Çalışmaları*, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1998.

Baykal, Ferit Hakan, *Devletler Hukukunda Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Hukuki Niteliği*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1987.

Brownlie, Ian, *Principles of Public International Law*, Oxford University Press, 2003, Oxford / Newyork, Sixth Edition.

Charney, Jonathan I., “Universal International Law”, *The American Journal of International Law*, Vol. 87, No. 4, 1993, ss. 529 – 551.

Çelik, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, Birinci Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, 2. Baskı.

Çelik, Edip, F., *Milletlerarası Hukuk*, İkinci Kitap, Filiz Kitabevi, 1987, İstanbul.

Doğru, Sami, “Doğu Akdeniz’de Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka Göre Bölgedeki Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Alanlarının Sınırlandırılması”, *Türkiye Barolar Birliğı Dergisi*, S. 119, 2015, ss. 503 – 554.

Erenöđlu, Simay, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu”, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2019.

Ertuğrul, Ümmühan Elçin, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXI, S. 1, 2017, ss. 41- 71.

Gönlübol, Mehmet, *Barış Zamanında Sahil Sularının Hukuki Statüsü*, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1959.

Gündüz, Aslan, *The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution*, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Yayın No: 490, İstanbul, 1990.

Gündüz, Aslan, “Kıta Sahanlığı Hukukunda Yeni Gelişmeler (Libya/Malta Davası)”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 1, S. 3, 1986, ss. 5 – 24.

Güngören, Bülent Okan, *Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları üzerine Bir İnceleme*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

İşık, Nurser Gökdemir, *Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir, 2009.

Karataş, Salih, “Münhasır Ekonomik Bölge Üzerinde Üçüncü Devletlerin Hak ve Yetkileri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 23, S. 2, 2015, ss. 79 – 110.

Kedikli, Umut / Deniz, Taşkın, “Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, Alternatif Politika, C. 7, S. 3, Ekim 2015, ss. 399 – 424.

Kuran, Selami, *Uluslararası Deniz Hukuku*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2009, 3. Baskı.

Kütükçü, Mehmet Akif / Kaya, İslam Safa, “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları İle Türkiye’nin Hukuki durumu”, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı, C. 6, S. 2/1, 2016, ss. 81 – 96.

Özgen, Cenk, “Doğu Akdeniz’de Deniz ve Enerji Güvenliği”, https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages_from_akdeniz_pdf_8486e1al-bebd-4769-8836-f2852b31cc79.pdf, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 29 Ekim 2020, ss. 33 – 42.

Özgen, Cenk, “Doğu Akdeniz’de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekatı”, Akademik ORTA DOĞU, C. 8, S. 1, 2013, ss. 101 – 114.

Özman, Aydoğan, *Deniz Hukuku I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Özman, Aydoğan, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayın No: 5, İstanbul, 1984.

Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, 7. Baskı.

Pazarıcı, Hüseyin, “Kıta Sahanlığı Kavramı ve Ege Kıta Sahanlığı Sorunu”, Prof. Aziz Köklü’ye Armağan, Ankara, 1984, ss. 395 – 421.

Peker, Hasan Sencer / Oktay, Kübra Öztürk / Şensoy, Yavuz, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 1, Mayıs 2019, ss. 85 – 106.

Tekil, Fahiman, *Deniz Hukuku*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2001, 6. Baskı.

Toluner, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1996, 4. Baskı.

Topsoy, Fevzi, “1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında “Barışçıl Amaçlar” Teriminin Anlamı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 61, S. 1, 2012, ss. 383 - 414.

Ünal, Mustafa, “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahaneliğine İlişkin Yunanistan’ın Tezleri”, *Selçuk 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, Ubak Uluslararası Bilimler Akademisi, Konya, 7 Haziran 2020, ss. 11 – 24.

Yaycı, Cihat, *Sorular ve Cevaplar İle Birlikte Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi, İstanbul, 2019.

Yaycı, Cihat, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, *Bilge Strateji*, C. 4, S. 6, Bahar 2012, ss. 1 – 70.

Yıldız, Dursun, *Akdeniz’in Doğusu (Tarihi Geçmişi, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından)*, Bizim Yayınlar, İstanbul, 2008.

https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280043ad5&clang=_en, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 21 Ekim 2020.

https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm#The%20United%20Nations%20Convention%20on%20the%20Law%20of%20the%20Sea, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 18 Ekim 2020.